

Çiftçi Kooperatifleri ve Kooperatif Bankalarının Gelişim Süreci: Çin Halk Cumhuriyeti Örneği

Development Process of Farmers' Cooperatives and Cooperative Banks: The Example of the People's Republic of China

ÖZET

Çin'in son yıllardaki yeniden yapılanma süreci yerel özellik taşıyan finans ve çiftçi kooperatiflerinin yerellikten merkezileşme sürecine girmesine neden olmuştur. 1980'lerin ortalarında başlayan değişim süreci 2007 yılında kırsal alanda kooperatifliğin teşvik edilmesi amacı ile yürürlüğe konan "İhtisas Çiftçi Kooperatifleri Kanunu" ile biçim değiştirmiştir. 2007 yılında 26.400 olan kooperatif sayısı 2016 yılında 1.794.000 ve üye sayısı da 110 milyon haneye ulaşmıştır (Zuhui, 2014). Çin'de hızlı gelişim gösteren çiftçi kooperatifleri öncelikle bitkisel, hayvancılık ya da tarımsal hizmet alanlarında uzmanlaşmışlardır. Bu uzmanlaşma piyasada rekabet gücünü artırmak amacıyla dikey ve yatay entegrasyon ile kooperatiflerin federasyon şeklinde birleşmesi yönünde bir eğilim ortaya çıkarmıştır. Böylece kaynakların daha verimli alanlara tahsis edilmesi ve pazarda daha büyük bir rekabet gücü elde edilmesi gibi faydalar sağlanırken, iç yönetimin istenilen düzeyde iyileştirilememesi, çiftçi kooperatiflerinde profesyonel kadroya duyulan ihtiyaç gibi birtakım zorluklarla da karşı karşıya kalınmıştır. Uygulamaya konulan profesyonel yöneticilik sistemi ile nitelikli insan kaynağı yetersizliğinin giderilmesi için adım atılmış olsa da profesyonel yöneticiliğin sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi adına halen uygulamaya yönelik bir eğitim sistemi bulunmamaktadır. Mevcut yasa ve politikalar da çiftçi kooperatiflerinin geliştirilmesi ihtiyacına cevap verememektedir. Bunda çiftçi kooperatif federasyonlarının hukuki statüsünün bilinmemesi nedeniyle federasyon ve çiftçi kooperatifleri arasındaki ilişkilerde belirsizliklerin var olması etkili olmaktadır. Ayrıca ülke genelinde yerel gayri resmi ve yarı resmi kooperatif örgütlenme biçimleri de yaygın şekilde varlığını devam ettirmektedir. Çalışmada kırsal karşılıklı kredi kooperatifleri, gayri resmi dönüşümlü tasarruf ve kredi birlikleri, uzmanlaşmış çiftçi kooperatiflerinin gelişimi, kentsel kredi kooperatiflerinin ticari bankalara dönüştürülmesi, kırsal karşılıklı kredi kooperatiflerini yasallaştıran yeni kooperatif hareketi ve kooperatif mali kurumlarının konsolidasyonuna ilişkin tarihsel eğilimler analiz edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin kooperatif finansmanı, Kentsel Kredi Kooperatifleri, Çiftçi kooperatifleri, Kooperatif federasyonu, Merkezileştirme.

ABSTRACT

China's restructuring process in recent years has caused local financial and farmer cooperatives to enter the process of centralization from localization. The process of change, which started in the mid-1980s, changed its form with the "Specialized Farmer Cooperatives Law", which was put into effect in 2007 with the aim of encouraging cooperatives in rural areas. The number of cooperatives, which was 26,400 in 2007, reached 1,794,000 in 2016 and the number of members reached 110 million households (Zuhui, 2014). Rapidly developing farmer cooperatives in China primarily specialize in crops, livestock or agricultural services. This specialization has led to a tendency towards vertical and horizontal integration and the merging of cooperatives into federations in order to increase competitiveness in the market. Thus, while benefits such as allocating resources to more productive areas and gaining greater competitiveness in the market were achieved, some difficulties were also encountered, such as the failure to improve internal management at the desired level and the need for professional staff in farmer cooperatives. Although steps have been taken to eliminate the shortage of qualified human resources with the professional management system put into practice, there is still no practical training system to ensure the sustainability of professional management. Current laws and policies cannot meet the need to develop farmer cooperatives. This is due to the fact that there are uncertainties in the relations between the federation and farmer cooperatives due to the unknown legal status of farmer cooperative federations. In addition, local informal and semi-formal cooperative organization forms continue to exist widely throughout the country. The study analyzes historical trends regarding rural mutual credit cooperatives, informal rotating savings and loan associations, the development of specialized farmers' cooperatives, the transformation of urban credit cooperatives into commercial banks, the new cooperative movement legalizing rural mutual credit cooperatives, and the consolidation of cooperative financial institutions.

Keywords: Chinese cooperative finance, Urban Credit Cooperatives, Farmers' cooperatives, Cooperative federation, Centralization.

GİRİŞ

Bugün Dünya'nın ikinci büyük ekonomisi olan Çin, 1970'lerin sonlarından beri hızlı bir büyüme göstermiştir. Çin'de kentsel ve kırsal alanlarda meydana gelen değişimler ülkede yeniden bir mali yapılanma sürecini zorunlu kılmıştır. Bu süreç kentsel alanlardan kırsal alanlara ve kıyı kesimlerden iç bölgelere kadar uzanan resmi ve gayri resmi mali hizmet sağlayıcıların oluşturduğu çeşitlendirilmiş ve genişletilmiş bir finans sektörüyle sonuçlanmıştır. Değişen mali ve kalkınma ortamının temel unsurlarından biri, özellikle kentsel ve kırsal kredi kooperatifleri ile kırsal kooperatif vakıfları tarafından temsil edilen finansman sürecidir. Bu finans kooperatifleri iş birliği ve dayanışması temelinde kurulan ve üyelerini tefecilerden korumaya çalışırken aynı zamanda yerel kalkınmayı da destekleyen kuruluşlar olarak hareket etmektedir (Cheng, 2006). Merkezi veya yerel yönetimlerin sahip olduğu resmi finans kurumlarının da kaynaklarını, öncelikle kasaba ve köy işletmeleri (TVE'ler) başta olmak üzere yerli endüstrilere aktarmasında önemli bir rol oynamıştır (Bateman, 2010; Oi, 1999).

Hilal Paksoy¹

How to Cite This Article
Paksoy, H. (2023). "Çiftçi Kooperatifleri ve Kooperatif Bankalarının Gelişim Süreci: Çin Halk Cumhuriyeti Örneği", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(69):3781-3786. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.72980>

Arrival: 12 August 2023
Published: 25 October 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Dr., Millî Eğitim Bakanlığı, Konya, Türkiye

ÇİN KIRSALINDA İŞ BİRLİĞİNE DAYALI FİNANSAL KURUMLARIN GELİŞİM SÜRECİ

Kırsal Çin'in mali birlikler ve fon havuzu düzenlemeleri şeklinde uzun bir kooperatif finansman geçmişi vardır. Bunlar hem bireysel hem de grup ihtiyaçlarını karşılamak ve üyelerini yasa dışı finansal sistemden korumak amacıyla genellikle üyelerinin katkıları ile oluşturulan kar amacı gütmeyen yardım gruplarıdır (He, 2014; Hu, 2003).

1920'ler ve 1930'larda kırsal kalkınma hareketi sırasında, resmi mali çiftçi kooperatifleri kurulmuştur. Bu kooperatifler 1940'larda Çin Komünist Partisi kontrolündeki bölgelerde kurulan ilk kırsal kredi kooperatiflerini oluşturmuşlardır (Yan&Chen, 2013). Çiftçilerin karşılıklı yardım amacı ile kurmuş oldukları bu kooperatifler, kuruluşundan sonra kısa zamanda hızla büyümüştür. Bu küçük gönüllü çiftçi kooperatifleri kısa zamanda büyük kırsal komünler haline gelerek devletin dayattığı bir tarımsal kolektifleştirme hareketine dönüşmüştür. 1970'te kolektifleştirme ortadan kalkmış ve bu yapı aile çiftçiliği olarak şekillendirilmiştir (He, 2014). Başlangıçta üye hanelerin mülkiyetinde olan kırsal kredi kooperatifleri 1950'lerin sonlarında kolektif sisteme entegre edilmiştir. Böylece kırsal kredi kooperatifleri; sanayileşmeyi, kentleşmeyi ve toplumun diğer unsurlarını teşvik etmek amacıyla kırsal hane halkı tasarruflarının kentsel alanlara aktarılmasını kolaylaştıran ana mekanizmalardan biri haline getirilmiştir. 1980'lerde kırsal kredi kooperatifleri kırsal kesimdeki üyelerine daha duyarlı hale getirecek bir düzenlemeyle Çin Ziraat Bankası'nın idaresi altına toplanmıştır. Hızla çeşitlenen yeni sektörel alanlar ve artan ekonomik faaliyetlerle birlikte kırsal kredi kooperatiflerinin tasarrufları da hızla artmış ve bu tasarrufların %30'unu Çin Ziraat Bankası'na yatırma zorunluluğu ile finansal yapı kuvvetlendirilmiştir. Günümüzde Çin'de 100 milyondan fazla üyesi olan yaklaşık 103.000 kırsal kredi kooperatifi bulunmaktadır (Cheng, 2006). Kırsal kredi kooperatifleri kentsel kalkınmayı finanse etmek için yerel bölgedeki tasarrufların %50'sini kredi olarak vermektedir (Watson, 2003). Yerel yönetimlerin desteğiyle, bu yerel kredilerin büyük çoğunluğu kolektif mülkiyetteki TVE'lere gitmektedir (Herrmann-Pillath, 2009b; Ong, 2009). Sınırlı kredi miktarına rağmen, yerel düzeyde sanayileşmeyi ve kalkınmayı kolaylaştırmada önemli bir rol oynayan TVE'ler Çin'in ilerlemesinde önemli katkı sağlamaktadırlar (Bateman, 2010; Bateman, 2013).

1980'lerin başından itibaren finansman talebinin artması kırsal kredi kooperatiflerinin yanı sıra, Çin'in kırsal kesimlerinde kırsal kooperatif vakıflarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kırsal kooperatif vakıfları, Tarım Bakanlığı'nın idaresine verilmiş olan ama kırsal kredi kooperatifleri gibi hiyerarşik bir yönetim yapısına sahip olmayan ve kar amacı gütmeyen kurumlardır. Bu nedenle, yerel olarak bağımsız olmakla beraber yerel halk, kurumlar ve hükümetler tarafından kontrol edilmektedirler. Kırsal kooperatif vakıfları merkezi hükümet tarafından desteklenmesine rağmen, hükümet tarafından resmi olarak mali kurum olarak tanınmadıkları için finansal sisteme dahil edilmemektedirler (Wen, 2009). Bununla birlikte kasaba ve köy bazında sayıları hızla artan kırsal kooperatif vakıfları; mülkiyet, yapı ve işleyiş, özellikle kapsayıcılık ve iş birliği açısından Uluslararası Kooperatif İttifakı tarafından hazırlanan Kooperatif Kimliği Beyanı'na göre yerel hissedarlara ait olmaları ve yerel kuruluşlara kredi sağlamaları bakımından diğer mali kuruluşlara göre kooperatif olma özelliğini daha fazla taşımaktadırlar (Sun, 2011; Tsai, 2004). Üstelik sadece yerel fonlardan yararlanabilmekte ve kendi bölgelerinde faaliyet gösterebilmektedirler. Bu nedenle kırsal kredi kooperatiflerine bir alternatif olmuşlardır.

Tasarruflarının en azından bir kısmını kırsal olmayan yatırımlara ve kurumlara yatırmak zorunda olan Çin Halk Bankası ve Çin Ziraat Bankası (Wen,2009), 1996 yılında, birçok kamu iktisadi teşebbüsü ve TVE'lerin; kırsal kredi kooperatifleri, kırsal kooperatif vakıfları ve finans kurumları gibi faaliyet gösterememeleri nedeni ile 'sürdürülemez' ve 'riskli' kuruluşlar olarak adlandırılmışlardır (Zhang ve Loubere, 2013). Bundan dolayı yeniden yapılandırma politikalarıyla birlikte, kırsal kredi kooperatifleri başlangıçta Çin Ziraat Bankası'ndan ayrılarak ilçe düzeyindeki kredi birliklerinin idaresi altına alınmıştır. Bu süreç içerisinde yapılan reformlarla kırsal kredi kooperatiflerinin hisseleri, kırsaldaki hanelere ve işletmelere zorunlu şekilde satılarak kooperatif yapısı yeniden tesis edilmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte kırsal kredi kooperatiflerinin tarıma öncelik vermesi ve kredilerin en az %50'sini üyelere vermesi zorunluluğu getirilmiştir (Cheng, 2006; Zuo, 2001). Yeniden kooperatifleşmenin ardından kırsal kredi kooperatifleri, finansal sürdürülebilirlik adına piyasa odaklı ekonomik sistem çerçevesinde yeniden reforma tabi tutulmuştur. Bu yeni oluşum kredi kooperatiflerinin bir bölümünün 'düşük performans' sebebiyle kapatılması bir bölümünün de 'mali açıdan başarılı' olanlarla birleştirilerek sayılarının azalması ile sonuçlanmıştır (Cheng, 2006; Tsai, 2004; Wen, 2009). Bu bağlamda dağınık, uzak ve fakir yerleşim yerlerinde kurulmuş olan 45.000 kırsal kooperatif vakfı ya kapanmış ya da kırsal kredi kooperatifleriyle birleşmek zorunda kalmıştır ki bu durum ülkede protestolara neden olmuştur (Tsai, 2004; Wen, 2009). Ayrıca söz konusu durum kırsal mali sistemin daralmasına, idari otoritenin merkezileşmesine ve kırsal kredi kooperatiflerinin yarı ticarileşmesi sonucunu doğurmuştur.

2000'li yıllarda, kırsal kredi kooperatiflerinin yönetimi İl Kredi Birlikleri'ne devredilerek kırsal mali kaynakların kentsel alanlara yatırılması kolaylaştırılmıştır (Brandt,Park ve Wang, 2001). Ayrıca 2000'li yılların başlarında kırsal kredi kooperatiflerine devlet destekli mikrokredi ve tarımsal sübvansiyon programları sağlanarak kırsal alanlar yeniden desteklenmeye başlanmıştır (Zhang ve Loubere, 2015). Buna ilave olarak 2003 yılından bu yana kırsal kredi

kooperatifleri de kırsal kalkınmayı teşvik etme aracı olarak kırsal ticari bankalara dönüşmeye teşvik edilmiştir (He, 2014; Yan ve Chen, 2013). Köy ve kasaba bankaları ile mikro kredi şirketleri olarak bilinen yeni özel ticari bankaların kırsal alanlara girişi de bir rekabet ortamı yaratmış ve kırsal kredi kooperatiflerinin daha kâr odaklı olmasına yol açmıştır. Son olarak, kentsel ticari bankaların yanı sıra kırsal ticari bankaların da halka arzı gerçekleştirilmeye başlanmıştır. (Martin, 2012).

ÇİN KREDİ KOOPERATİFLERİNİN TİCARİ BANKALARA DÖNÜŞÜM SÜRECİ

Kentsel Çin'de, 1980'lerin başlarında ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesi ticari amaçlı kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Ancak kent merkezli devlet bankalarının çoğunlukla büyük KİT'lere kredi vermesi, özel girişimci ve yerel yönetimlerin ihtiyacı olan sermayeye erişimden mahrum etmesi, ticari amaçlı kredi talebinin artmasına neden olmuştur. Böylece bu ihtiyacı gidermek amacıyla kırsal kooperatif vakıflarına benzer şekilde, kentsel alanlarda da yerel halk, kurumlar ve hükümetler tarafından kurulup yönetilen kentsel kredi kooperatifleri kurulmaya başlanmıştır (Cheng, 2006). 1980'lerden 1990'ların başına kadar kentsel kredi kooperatifleri Çin bankacılık sisteminin en dinamik ve başarılı unsuru olarak görülmektedir. Ancak kentsel kredi kooperatifleri kuruldukları belediyelerle sınırlı olduğundan KİT'lere borç vermelerine izin verilmemesi faaliyetlerini büyütmelemlerini zorlaştırıyordu (He, 2014). Bu durum kentsel kredi kooperatiflerinin tüm dikkatlerini yerel kolektif ve kooperatif işletmelerine odaklamalarına neden olmuştur. Böylece kentsel kredi kooperatifleri bir yandan yerel kalkınmayı teşvik etmiş diğer yandan yerel yönetim gelirini artırmak için daha iyi konumda olan yerel yönetimlerle iş birliğini de kuvvetlendirmiştir. Kentsel kredi kooperatifleri Çin Halk Bankası tarafından finansal olarak desteklenmediği için kredileri üyelerinin tasarrufları ile finanse etmek zorunda kalsa da mevduatları kredilerinin üstünde olduğu için mali açıdan daha iyi performans göstermesine yol açmıştır (He,2014).

1995 yılında kırsal kredi kooperatifleri ve kırsal kooperatif vakıflarındaki denetim eksikliği ve karlılık düşüklüğü, kurumların sürdürülebilirliğini tehlikeye sokmuş ve Çin Halk Bankası tarafından performans düşüklüğü nedeniyle kapatılmaya veya yeni kurulan kentsel kooperatif bankalarıyla birleştirilmeye başlanmıştır. Böylece 2000'lere gelindiğinde kentsel kooperatif bankaları ya kentsel ticari bankalarla veya yeni oluşturulan ortak sermaye bankaları ile yada kente yakın bölgelerdeki kırsal kredi kooperatifleri ile birleşmeleri kararı alınarak tamamı ticari bankaya dönüştürülmüşlerdir. Bu arada özerk olan kentsel kredi kooperatiflerinin de ticari bankaların şubeleri olmaya zorlanması sonucu kentsel kredi kooperatiflerinin kentsel Çin'deki resmi kooperatif finansmanı rolü sona ermiştir (Zuo, 2001).

Kentsel ticari bankalar, önceki kentsel kredi kooperatifleri gibi çok hızlı büyüyerek 2010 yılında ülke içinde binlerce şubesi olan 147 kentsel ticari bankaya ulaşmıştır. Kentsel ticari bankalar, Çin bankacılık sektörünün nispeten küçük bir payını temsil ederken, genellikle 50-200 arası şubeyle kendi şehirlerindeki önemli finansal kuruluşlar olmuşlardır. Belediye yönetimi işlerini yürütmek için de yaygın olarak tercih edilen kentsel ticari bankalar birçok KİT'in de ana hizmet sağlayıcısı olmuştur. Başlangıçta kentsel kredi kooperatifleri gibi kentsel ticari bankalar da yalnızca kendi belediyeleri ile sınırlı şekilde iş yapma sınırlılığı olsa da zaman içerisinde sınırlılık biraz daha esnek hale getirilmiştir (KPMG, 2007; Martin, 2012; Research and Markets, 2012). Kentsel ticari bankalar bir taraftan yeni ticarileştirilmiş köy ve kasaba bankalarına ve mikro kredi şirketlerine yatırım yaparak kırsal alanlara yayılırken diğer yandan da yerel ve küresel sermayeye erişimi kuvvetlendirmeye çalışmaktadır.

ÇİN'İN GAYRİ RESMİ FİNANS KURUMLARI VE RESMİLEŞTİRİLME SÜRECİ

Çin resmi ve yarı resmi kırsal ve kentsel kooperatif finans kurumlarına ek olarak, tarihsel olarak hem mali hem de diğer hizmetleri sağlayan çok çeşitli resmi olmayan kooperatif kuruluşlarına sahiptir. Son yıllarda kırsal kalkınmaya yeniden önem vermeye başlayan Çin, bu gayri resmi kooperatiflerin teşvik edilmesi ve resmi yasal idari yapılara dahil edilmesi için girişimlerde bulunmaktadır. Reform öncesi dönemde kayıt dışı kooperatifler, kısıtlayıcı bir politika ortamı ve göreceli ekonomik güvence eksikliği nedeniyle çok daha küçük ölçekte faaliyet göstermekteydiler. 1980'lerdeki piyasa reformlarından bugüne farklı gayri resmi mali hizmet sağlayıcılarının oluşturduğu zengin bir doku ortaya çıkmış ve bugün gayri resmi finansman Çin'deki en büyük kredi kaynağı haline gelmiştir. Bu gayri resmi finansal kurumların bazıları kooperatif ilkelerinin çeşitli kombinasyonları olarak faaliyet gösterirken (ICA, 2014), diğerleri ise tefeciler gibi faaliyet gösteren oldukça heterojen bir yapı oluşturmaktadır. Ülkede yaygın olan gayri resmi finansman türleri şu şekildedir; aileden/arkadaşlardan alınan krediler, dönüşümlü tasarruf ve kredi birlikleri, tefeciler, rehinciler, yeraltı para evleri, ticari kredi, iş kredisi ve karşılıklı fayda sağlayan fonlar/derneklerdir (Du, 2008; Sun, 2011; Tsai,2004). Çin hükümeti en yaygın şekilde faaliyet gösteren dönüşümlü tasarruf ve kredi birlikleri ile uzmanlaşmış çiftçi kooperatifleri olarak bilinen resmi olmayan iki kooperatif kurumunu resmileştirmeye çalışmaktadır.

Dönüşümlü tasarruf ve kredi birliklerinin önemli bir kısmı kar amacı gütmeyen: 'demokratik üye kontrolü', 'üyelerin ekonomik katılımı' ve 'toplumsal sorumluluk' gibi temel kooperatifçilik ilkelerine göre hareket eden karşılıklı yardım

gruplarıdır (ICA, 2014). Bu dönüşümlü tasarruf ve kredi birlikleri, finansman desteğini temel olarak dönüş sırasını ihtiyaca göre veya başka yollarla rastgele belirlemektedir (Hu, 2003). Ancak farklı olarak dönüş sırasını ihale yolu ile belirleyen ve en yüksek faiz oranını ödemeye istekli olanın ilk sırayı aldığı dönüşümlü tasarruf ve kredi birlikleri de mevcuttur ama hiçbir şekilde kooperatif olarak nitelendirilmemektedir. Çünkü bu tür örgütler, üyelerinin birbirlerinden kar elde etmelerine imkân sağlayarak kooperatif ilkelerine aykırı olarak hareket etmektedir. Bu nedenlerden dolayı, dönüşümlü tasarruf ve kredi birliklerini resmi mali sisteme dahil edilmesi için kırsal Çin'de, resmi kooperatif finans kurumlarının kurulması girişimine ağırlık verilmiştir. Buna ilave olarak, uzmanlaşmış çiftçi kooperatifleri ve tarımsal üreticiler arasında grup dayanışmasını sürdürmenin bir yolu olarak tarımın kolektifleştirilmesi teşvik edilmiştir. Vergi muafiyetleri, teknik eğitim ve sübvansiyonlu kredi gibi Devlet desteği de alan resmileştirilen uzman çiftçi kooperatifleri üyelerine teknoloji, bilgi, satın alma, pazarlama ve kredi hizmetleri sunmaktadır. Bu kooperatiflerde finansal kurum olmadıklarından dolayı finansal iş yapmalarına yasal olarak izin verilmediği için, borç verme nispeten nadir bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır (Deng ve diğerleri, 2010; He, 2010).

Uzmanlaşmış çiftçi kooperatiflerinin resmileştirilmesi ve desteklenmesi Çin'de kooperatif hareketinin yeniden ortaya çıkışına işaret ediyor gibi görünse de bu kurumların çoğunluğu temelde kooperatif ilkelerine göre hareket eden kurumlardır. Bununla birlikte, uzmanlaşmış çiftçi kooperatiflerinin bir kısmına aslında sübvansiyonlu kredi ve ilave destek sağlanması, devlet kurumları tarafından kurulduğuna yönelik bir işarettir. Bu farklı durum, Çin kooperatiflerinin liberal demokratik anlayıştan hem ayrılan hem de yakınlaşan şekillerde geliştiğinin göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır (Gijssels, Zhao & Novkovic, 2014).

1990'lar boyunca kentsel kredi kooperatif kredilerinin %90'ı TVE'ler gibi yerel kolektif işletmelere yönlendirilmesi, Çin imalat ve teknolojisinin büyümesini desteklemiş, büyük ölçekli kırsaldan kente göçü ve kentleşmeyi kolaylaştırmış nihayetinde yabancı yatırımlar için cazibe oluşturmuştur. Bu süreçle dinamik hale getirilen ekonomi yerel yönetimler için vergi gelirin dönüşmüştür (Bateman, 2013). Ancak 1990'ların sonuna gelindiğinde nispeten bağımsız kooperatif finans kurumlarının merkezi planlamaya müdahale etme eğiliminin oluşması, kooperatif kontrollerinin yerel yönetimlerin elinden alınmasına neden olmuştur. Böylece kentsel alanlardaki belediye ve il yönetimleri ile devlet kurumları (örneğin, bakanlıklar ve KİT'ler) kentsel ticari bankaların çoğunluk hissedarı haline getirilmiştir. Yerel kırsal kredi kooperatifi üyeleri ihraç edilmiş, yerlerine ilçe ve il düzeyinde bireysel olmayan üyeler getirilmiştir (Ferri, 2009; KPMG, 2007; Zuo, 2001). Tabii ki, bu merkezileşme kırsal mali kaynakların kentsel yatırımlara aktarılmasına ve mevcut kırsal-kent ikileminin doğasında var olan eşitsizliklerin daha da artmasına yol açmıştır.

Çin, mali organizasyonun işbirlikçi modellerini desteklemek ve teşvik etmek için belirli düzeyde siyasi bir irade göstermektedir. Çin'in heterojen yapısı nedeni ile bu tür yerel işbirlikçi örgütlenme ve ortak eylemler mümkündür. Ancak hiyerarşik politikaların uygulanmasında yerel aktörlere önemli ölçüde özerklik ve takdir hakkı bıraktığı için bu durum neoliberal eğilimin tüm yerel finans kurumlarında etkin olmadığını da göstermektedir. Sonuç olarak resmi olmayan mali iş birliğinin Çin'de yaygın olduğunu, heterojen biçimlerde var olduğunu ve temelini yerel ekonomik karşılıklı yardım geleneğine dayandığını kabul etmek gerekmektedir.

SONUÇ

Çin'in sosyoekonomik değişimi daha genel bir ifade ile ülkedeki kooperatif finansal hizmet sağlayıcılarının gelişimi ve işleyişi, dinamik olduğu kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Ülkedeki yüksek faizli borç verme uygulamalarına alternatif olarak kurulan kırsal kredi kooperatifleri, kırsal kesimdeki tasarruf ve kredilerin %80'ini oluşturan kırsal finans sisteminin omurgası haline gelmiştir (Ong, 2011). Kırsal kooperatif vakıfları ve kentsel kredi kooperatifleri ise ülke çapında 1978'de başlayan piyasa reformlarının ardından yerel olarak yönetilen bağımsız kurumlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu kurumların üçü de Çin'in ekonomik yapısı içinde önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca kooperatif özellikleri sergileyen ve son yıllarda oldukça çeşitlenmiş resmi olmayan veya yarı resmi mali kuruluşların yasal yapılara dahil edilmeye başlanması, var olan yapıyı kuvvetlendirmektedir.

Yukarıda belirtilen tüm mali organizasyon biçimleri, başlangıçta karşılıklı mali yardım, dayanışma gibi ortak iş birliği ilkelerine dayalı olarak oluşturulmuştur. Ancak bu temel hedefler yerel(kırsal) kalkınma planlamasından daha merkezi (il) kalkınma planlamasına geçiş ve neoliberal ideolojinin özellikle finansal sistemin işleyişine ilişkin artan hakimiyetinin sonucu olarak konsolidasyon ve merkezileşme yoluyla yerelliğin ortadan kalkmasına ve kooperatif finans kurumlarının ticarileştirilmesine neden olmuştur. Bu durum Çin'de en fazla işbirlikçi eğilimler sergileyen kentsel kredi kooperatiflerinin ve kırsal kooperatif vakıflarının merkezileştirilmesi ve yerel üyelerin kontrolünün ortadan kaldırılması şeklinde açıkça görülmektedir. Aynı zamanda önceden kooperatif olan finans kurumlarının ticarileştirilmesine yönelik neoliberal baskının artması da bunun açık örneğidir. Bu baskılarla birçok kentsel ve kırsal ticari bankalar halka arz ve yabancı yatırım yoluyla özelleştirilmiştir.

Bir yandan Çin'de çoğu kooperatif finans kurumlarının yerellikten uzaklaştırılıp ticari çalışma biçimlerine bağlı kalmaları yönünde baskı yapılırken diğer yandan uzmanlaşmış çiftçi kooperatiflerinin ortaya çıkışı ve kırsal karşılıklı kredi kooperatiflerinin resmileştirilmesi gibi gelişmeler yaşanmaktadır. Bu durum kırsal alanda kooperatif finansmanına verilen desteği gözler önüne sermektedir. Kooperatif finansmanının ülke genelindeki durumu kırsal kredi kooperatifleri, kırsal kooperatif bankaları ve hatta hem kırsal hem de kentsel alanlardaki ticari bankalar şeklinde ifade edilebilir. Çin'deki kooperatif finans organizasyonunun büyük bölümünün gayri resmi ve işbirlikçi karşılıklı yardımlaşma geleneğine dayanan, karmaşık ve heterojen bir yapıya sahip olduğunu kabul etmek de önemlidir.

KAYNAKÇA

Bateman, M. (2010). *Why doesn't microfinance work?: The destructive rise of local neoliberalism*. London: Zed Books.

Bateman, M. (2013). Financing local economic development: In search of the optimal local financial system. In *Private sector development: Ein neuer businessplan für entwicklung?* (pp. 43–52). Wien: Österreichische Forschungsförderung für Internationale Entwicklung

Brandt, L., Park, A., & Wang, S. (2001). Are China's financial reforms leaving the poor behind? Presented at Financial Sector Reform in China, JFK School of Government, Harvard University.

Cheng, Y. (2006). China's reform of rural credit cooperatives: Progress and limitations. *Chinese Economy*, 39, 25–40.

Deng, H., Huang, J., Xu, Z., & Rozelle, S. (2010). Policy support and emerging farmer professional cooperatives in rural China. *China Economic Review*, 21(4), 495–507.

Du, X. (2008). The current supply of microfinance services in China (pp. 22– 31). Presented at the World Microfinance Forum Geneva: Microfinance in China.

Ferri, G. (2009). Are new tigers supplanting old mammoths in China's banking system? Evidence from a sample of city commercial banks. *Journal of Banking & Finance*, 33(1), 131–140.

Gijssels, C., Zhao, L., & Novkovic, S. (2014). Introduction. In C. Gijssels, L. Zhao, & S. Novkovic (Eds.), *Co-operative innovations in China and the West* (pp. 1–8). New York: Palgrave Macmillan.

He, G. (2010). Probe the financial services mode in farmer specialized cooperatives. *The Chinese Cooperative Economic Review*, 2(2), 40– 47.

He, G. (2014). Banking co-operatives in China. In C. Gijssels, L. Zhao, & S. Novkovic (Eds.), *Co-operative innovations in China and the West* (pp. 233–247). New York: Palgrave Macmillan.

Herrmann-Pillath, C. (2009a). Companies. In D. Pong (Ed.), *Encyclopedia of modern China* (pp. 339–345). Detroit: Cengage Gale.

Herrmann-Pillath, C. (2009b). Credit cooperatives. In D. Pong (Ed.), *Encyclopedia of modern China* (pp. 307–308). Detroit: Cengage Gale.

Huenemann, R. W. (2009). Banking: Overview. In D. Pong (Ed.), *Encyclopedia of Modern China* (129–132). Detroit: Cengage Gale.

KPMG. (2007). China's city commercial banks: Opportunity knocks? (pp. 1– 28). Hong Kong: KPMG.

Martin, M. F. (2012). China's banking system: Issues for Congress (No. R42380) (pp. 1–47). Congressional Research Service. Retrieved from

<https://www.fas.org/sgp/crs/row/R42380.pdf>

Hu, B. (2003). Active informal financing in rural China: A case study of rotating savings and credit associations in a Chinese village. In *Rural finance and credit infrastructure in China* (pp. 237–255). Paris: OECD Publishing.

International Co-operative Alliance (ICA). (2014). Co-operative identity, values and principles. Retrieved May 17, 2014, from <http://ica.coop/en/whatsco-op/co-operative-identity-values-principles>

KPMG. (2007). China's city commercial banks: Opportunity knocks? (pp. 1– 28). Hong Kong: KPMG.

Martin, M. F. (2012). China's banking system: Issues for Congress (No. R42380) (pp. 1–47). Congressional Research Service. Retrieved from

<https://www.fas.org/sgp/crs/row/R42380.pdf>

- Oi, J. C. (1999). *Rural China takes off: The institutional foundations of economic reform*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Ong, L. (2009). The communist party and financial institutions: Institutional design of China's post-reform rural credit cooperatives. *Pacific Affairs*, 82(1), 251–278.
- Ong, L. (2011). Greasing the wheels of development: Rural credit in China. In B. Alpermann (Ed.), *Politics and markets in rural China* (pp. 48–68). London and New York: Routledge.
- Sun, B. (2011). A summary of issues at the frontiers of rural co-operative finance. *Integrated Agricultural Association*, 2, 8–20.
- Tam, O.K. (1988). Rural finance in China. *The China Quarterly*, 113, 60–76.
- Tsai, K. S. (2004). Imperfect substitutes: The local political economy of informal finance and microfinance in rural China and India. *World Development*, 32(9), 1487–1507.
- Watson, A. (2003). Financing farmers: The reform of rural credit cooperatives and provision of financial services to farmers. In C. C. Findlay, E.
- Cheng, & A. Watson (Eds.), *Rural financial markets in China* (pp. 63–88). Canberra: Asia Pacific Press.
- Wen, T. (2009). The rise and fall of rural co-operative foundations. *Chinese Rural Development*, 9, 17–19.
- Yan, H., & Chen, Y. (2013). Debating the rural cooperative movement in China, the past and the present. *Journal of Peasant Studies*, 40(6), 955–981.
- Zhang, H. X., & Loubere, N. (2013). Rural finance, development and livelihoods in China. *Duisburg Working Papers on East Asian Studies*, (No. 94).
- Zuhui, H.
(2014), 52 Farmer cooperatives in China: Development and diversification, (325–329).
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199678204.003.0053>
- Zuo, X. (2001). The development of credit unions in China: Past experiences and lessons for the future (pp. 1–25). Presented at Financial Sector Reform in China, Harvard University. Retrieved from.
http://www.ksg.harvard.edu/cbg/Conferences/financial_sector/PastFailuresoftheCreditUnion.pdf.